

De viering van de eerste dag van de week (17): de Preek (deel 2)

In deze serie over achtergrond van onze eredienst ging het de vorige over de ontwikkeling van de preek door de geschiedenis heen en zijn plek in de eredienst. Deze keer gaat het over het eigene van de preek.

Een gemeentelid vertelde me hoe ooit een trouw kerkbezoeker tijdens de dienst altijd vóór de preek binnenkwam en zodra het “amen” klonk, schielijk weer vertrok. Dit mag wel als illustratief gelden voor hoe belangrijk de preek in de protestantse traditie wordt gezien.

De traditionele benaming is “uitleg en verkondiging” en daarin ligt de notie verrat dat de verkondiging van het Woord een heilig gebeuren is. Via dit medium spreekt God zelf tot ons.... Voor zelfs een groot theoloog als Kierkegaard was dit de reden dat hij zich nooit op de kansel waagde. Hij achtte zichzelf niet waardig het hoge woord te preken. Tegenwoordig noemen we de preek ook wel “overdenking”, “overweging” of duiden het aan met een andere minder hoogdravende term. Maar de preek blijft een bijzonder gebeuren, dat de gemeente niet aan een ieder zomaar toevertrouwt. Wat op de kansel wordt gezegd heeft toch een bijzondere lading.

De voorganger laat zich hierin zien als het *tegenover* van de gemeente. De afgelopen twee zondagen ging het over Jezus' optreden in de synagoge van Nazareth. In dit verhaal wordt heel duidelijk wat dat *tegenover* kan betekenen: Jezus praat de goegemeente niet naar de mond, maar prikkelt hen zelfs zo met zijn woorden, dat ze dreigen hem in de afgrond te werpen. Dit is (gelukkig!) niet de gebruikelijke gang van zaken in de omgang met niet-welgevallige predikers, maar als voorganger ervaar je wel altijd die spanning tussen wat je meent te moeten zeggen op grond van de Schrift en wat men wil horen of accepteert. “Het evangelie is niet naar de mens” wordt dan wel gezegd, daarmee bedoelend dat de bijbel onze manier van leven ook onder kritiek stelt, ons uitdaagt om het anders te gaan doen. Juist als het om vragen op het snijvlak van maatschappij of politiek en geloof gaat, wordt het spannend. Het blijft dan de kunst het zo te verwoorden, dat de gemeente voelt: dit is niet de persoonlijke mening van de voorganger, maar hier verwoordt zij/hij iets dat het evangelie ons voorhoudt.

De preek wordt in deze tijd van twitter en de dominantie van de beeldcultuur als een achterhaald medium beschouwd. De mensen zouden niet meer zo lang kunnen luisteren en al helemaal niet naar een lange monoloog. Over dit laatste: is de preek alleen maar éénrichtingsverkeer? Naar de vorm is het een monoloog, maar een goede prediker probeert in het verhaal de vragen van de hoorders mee te nemen. De verwerking van de bijbeltekst is dan ook (tastenderwijze) antwoord proberen te geven op wat nu bij mensen leeft. Dus toch iets van een dialoog. Hoe beter hij/zij daarin slaagt, hoe boeiender het is en dan kan de spanningsboog van het luisteren ook nog wel wat opgerekt worden, is mijn ervaring. Mijn leermeester Gijs Dingemans gaf ons mee: als voorganger ben je een hoorder onder de hoorders. Maar wel de eerste hoorder: eerst luister voor jezelf goed wat de tekst je te zeggen heeft te midden van alles wat je nu bezig houdt. Vervolgens deel je dat met anderen in de preek.

In het vorige stukje is al opgemerkt over de joodse zienswijze dat het lezen van het Woord tegelijk daad is. Dat geldt ook voor de preek: de tekst zo laten spreken dat de/een mogelijke boodschap van de schrijver direct binnenkomt en dat cultuur en tijdverschil in je beleving wegvallen ... Dan is het woord daad, werkt het iets uit, zet in beweging. Maar dan nog geldt: de Geest moet je daarbij wel te hulp komen, zowel de prediker als de hoorder. Ook de preek is, zoals alles in de dienst, een vorm van bidden.